

Türkiye Cümhuriyetile Belçika Hükûmeti arasında aktedilen uzlaşma, hakem ve adli tesviye mukavelenamesinin tasdiki hakkında kanun

(Resmî Gazete ile neşir ve ilâm: 4/VIII/1931- Sayı:1864 ve 15/VIII/1931- Sayı:1873)

No.
1864

Kabul tarihi
21 - VII - 1931

BİRİNCİ MADDE — Belçika Hükûmetile Ankarada 8 nisan 1931 tarihinde imza edilmiş olan uzlaşma, hakem ve adli tesviye mukavelenamesi ile merbutu nihai protokol kabul ve tasdik edilmiştir.

İKİNCİ MADDE — İşbu kanun neşri tarihinden muteberdir.

ÜÇÜNCÜ MADDE — İşbu kanunun icrasına Hariciye vekili memurdur.

26 temmuz 1931

**TÜRKİYE İLE BELÇİKA ARASINDA UZLAŞMA, HAKEM VE ADLİ TESVİYE
MUKAVELESİ**

Türkiye Reisiümhuru,
ve

Haşmetlû Belçikalılar Kralı,

Milletlerini yekdiğerine bağıyan mesut dostluk münasebetlerinden mülhem oldukları;

Memleketleri arasında tehaddüs edebilecek ihtilâfların muslihane usullerle hallini samimane arzu ettikleri;

Muahedelerle tesis oluna nveya hukuku düvelden tevellüt eden haklara riayetin beynelmilel mahkemeler için mecburî olduğunu müşahede eyledikleri;

Her devlete ait hakların aneak kendi rizasile tadil olunabileceğini tasdik ettikleri eibetle;

Müşterek niyetlerini bir muahede ile tahakkuk ettirmeğe karar vermişler ve murahhas olarak:

Türkiye Reisiümhuru:

Türkiye Cümhuriyeti Hariciye Vekili İzmir mebusu Doktor Tevfik Rüştü Beyefendiyi,
Haşmetlû Belçikalılar Kralı:

Haşmetlû Belçikalılar Kralının Türkiyede Fevkâlâde Murahhas ve Orta Elçisi Mr. Louis Leclercq' i tayin etmişlerdir.

Bu murahhaslar bu baptaki mezuniyet vesikalarını ibraz ile usul ve kaidesine muvafık bularak atıdaki hükümleri kararlaştırmışlardır.

Birinci fasıl

Müşlihane surette hal hakkında umumî hükümler

Madde — 1

Yüksek Âkitler arasında tehaddüs ederek diplomasi yoluyla halledilemiyen her hanç mahiyetteki ihtilâflar, işbu mukavelenamede tesbit olunan şerait dahilinde adli tesviye veya tahkim usulüne tabi

tutulacaklardır. İşbu usule müracaattan evvel halin icabına göre, mecburî veya ihtiyarî olarak uzlaşma usulüne tevessül edilecektir.

Madde — 2

Yüksek Âkitler arasında merî diğer mukavelelerle halleri için hususî bir usul derpiş edilmiş olan ihtilâflar, işbu mukaveleler ahkâma tevfikân hallolunacaktır.

Madde — 3

1 - Bir ihtilâfın mevzuu Yüksek Âkitlerden birinin dahilî kavanine göre adlî veya idarî makamların salâhiyetine teallük ettiği takdirde bu Âkit salâhiyettar makam tarafından makul bir müddet zarfında kat'î bir karar verilmeden evvel bu ihtilâfın işbu mukavele ile derpiş edilen muhtelif usul ve muameleye arz olunmasına muhalefet edebilecektir.

2 - Bu takdirde işbu mukavele ile derpiş olunan usullere müracaat etmek isteyen Âkit, niyetini, balâda mezkûr karar tarihinden itibaren, bir senelik müddet zarfında diğer Âkide tebliğ edecektir.

İkinci fasıl

Adlî tesviye

Madde — 4

Âkitlerin müteakiben bir hakkın ret veya inkârı iddiasında buldukları bütün ihtilâflar aşağıdaki ahkâma tebaan bir hakem mahkemesine müracaat için mutabık kalmadıkça, Beynelmilel Daimî Adalet Divanının hükmüne arz olunacaktır.

Şurası mukarrerdir ki, yukarıda zikredilen ihtilâflara hassaten aşağıda yazılı mevzulara teallük edenler dahildir:

- 1 - Bir muahedenin tefsiri,
- 2 - Her hangi bir hukuku düvel meselesi,
- 3 - Sübutu halinde beynelmilel bir teahhüdün nakzı tezammun eden her hangi bir vakıanın hakikate mukareneti,
- 4 - Böyle bir nakzı aht halinde edası lâzım gelen tazminatın nevi ve şumulü.

Madde — 5

İki Âkit yukarıdaki maddede mevzubahs ihtilâfları bir hakem mahkemesine arz etmek hususunda mutabık kaldığı takdirde bir tahkimname tanzim edecekler ve bu tahkimnamede ihtilâfın mevzuunu, hakemlerin sureti intihabını ve takip olunacak usulü muhakemeyi tesbit edeceklerdir.

Tahkimnamede kâfi derecede tafsilât veya sarahat bulunmıyorsa beynelmilel ihtilâfların muslihanne halli hakkındaki 18 teşrinievvel 1907 tarihli Lâ Haye mukavelesi ahkâmı ihtiyaç nisbetinde tatbik olunacaktır.

Madde — 6

Yukarıdaki maddede mevzubahs tahkimname hakkında iki Âkit arasında itilâf hasıl olmazsa veya hakemler intihap edilmezse iki Âkidin biri veya diğeri, üç aylık bir ihbardan sonra, ihtilâfı istida tarikile doğrudan doğruya Beynelmilel Daimî Adalet Divanına arz edebilecektir.

Madde — 7

1 - İki taraf dördüncü maddede zikrolunan ihtilâflar için Beynelmilel Adalet Divanı veya hakem mahkemesi huzurunda her hangi bir usul ve muamele cereyan etmeden evvel işbu mukavelede der-

piş edilen uzlaşma usulüne müttefikan müracaat edebileceklerdir.

2 - Uzlaşmaya müracaat, ve bu usul ve muamelede ademi muvaffakiyet halinde iki taraftan hiç biri, uzlaşma komisyonu mesaisinin hitamından itibaren bir ay müddetin inkızasından evvel ihtilâfı Beynelmîl Daimî Adalet Divanına arz edemeyecek veya beşinci maddede derpiş olunan hakem mahkemesinin teşkilini talep edemeyecektir.

Üçüncü fasıl

Uzlaşma

Madde — 8

Dördüncü maddede derpiş olunan ihtilâflardan maada iki taraf arasındaki diğer bütün ihtilâflar tahkim mevzuu olmadan evvel mecburî olarak uzlaşma usul ve muamelesine tabi tutulacaktır.

Madde — 9

Yukarıdaki maddede derpiş olunan ihtilâflar Âkitlerce teşkil olunan daimî veya hususî bir uzlaşma komisyonuna tevdi olunacaktır.

Madde — 10

Yüksek Âkitlerden birinin değerine vaki olacak talebi üzerine altı ay zarfında bir Daimî Uzlaşma Komisyonu teşkil edilecektir.

Madde — 11

Âkitler hilâfına mutabık kalmazlarsa uzlaşma komisyonu şu yolda teşkil olunacaktır:

1 - Komisyon beş âzadan mürekkep olacaktır. Yüksek âkitler kendi tebaaları meyanından da intihap edebilecekleri birer âza tayin edeceklerdir. Diğer üç komiser üçüncü devletler tebaası meyanından müttefikan intihap edilecektir. Bunlar muhtelif tabiiyetlerde olacaklar, daimî ikametgâhları Âkitler arazisi dahilinde olmayacak ve kendileri âkitlerin hizmetinde bulunmayacaklardır. Bunlar arasında birini Yüksek Âkitler komisyon reisi tayin edeceklerdir.

2 - Komiserler üç sene için tayin olunacaktır. Bunlar yeniden intihap olunabilirler. Müstereken intihap olunan komiserler Âkitlerin ittifakile memuriyetleri esnasında tebdil olunabilirler. Diğer taraftan, Yüksek Âkitlerden herbiri kendi tarafından tayin olunan komiseri daima tebdil edebilir. Bu tebdillere rağmen komiserler rüyet etmekte oldukları mesainin hitamına kadar vazifede kalacaklardır.

3 - Vefat, istifa, veya her hangi diğer bir mazeret neticesinde vuku bulacak münhaller, tayinler için tesbit edilen usule tevfikân en kısa müddet zarfında doldürülecektir.

Madde — 12

Bir ihtilâfın tehdüsünde Âkilerece tayin edilmiş bir daimî uzlaşma komisyonu mevcut değilse itilâfı rüyet için bir Âkidin değerine vaki olacak talebinden itibaren üç ay mühlet zarfında hususî bir komisyon teşkil olunacaktır.

Âkitler hilâfına karar vermedikçe tayinler yukarıdaki madde ahkâma tevfikân yapılacaktır.

Madde — 13

Müttefikan tayin edilecek komiserler on ve on ikinci maddelerde derpiş olunan mühletler zarfında intihap edilmezse iktiza eden tayinlerin icrayı keyfiyeti Âkitlerce müttefikan intihap olunacak üçüncü bir devlete tevdi edilecektir. Bu üçüncü devletin intihabı hususunda itilâf husule gelmediği takdirde icap eden tayinlerin icrası İsviere Federasyonu Reisinden rica olunacaktır.

Madde — 14

1 - Uzlaşma komisyonuna müracaat keyfiyeti, Müttefikan hareket eden Âkitler tarafından ittifak hasıl olmadığı halde Âkitlerden biri veya diğeri canibinden reise istida vermek suretile vaki olacaktır.

2 - İstida ihtilâf mevzuunu müemilen izah ettikten sonra komisyonun bir uzlaşmaya vardırcaak bileümle tedabire tevessül etmesi talebini ihtiva edecektir.

3 - İstida Âkitlerden biri tarafından sadır olmuş ise müstedi tarafından bilâihmal diğere tarafta tebliğ edilecektir.

Madde — 15

1 - Bir ihtilâfın Âkitlerden biri tarafından daimi uzlaşma komisyonuna tevdi edildiği tarihten itibaren on beş gün zarfında Âkitlerden her biri kendi tarafından tayin edilen komiseri, bu ihtilâfın tetkiki için bu işte ihtisası olan bir kimse ile istihlâf ettirebilecektir.

2 - Bu hakkından istifade eden Âkit keyfiyeti derhal diğere Âkide tebliğ edecektir; diğere Âkit de, bu takdirde ihbarın kendisine vürudundan itibaren 15 gün zarfında aynı tarzda hareket etmekte muhtardır.

Madde — 16

Âkitler arasında hilâfına bir itilâf olmadığı takdirde uzlaşma komisyonu, reisin irae ettiği mahalde içtima edecektir.

Madde — 17

Uzlaşma komisyonunun mesaisi ancak Âkitlerin muvafakatile komisyon tarafından ittihaz olunmuş bir karar üzerine aleni olabilir.

Madde — 18

1 - Âkitler hilâfına mutabık kalmadıkça uzlaşma komisyonu mesaî usul ve muamelesini bizzat tanzim edecek ve bu usul her halde mürafaa şeklinde olacaktır. Tahkikat hususunda komisyon müttefikan başka türlü bir karar vermezse, beynelmilel ihtilâfların muslihane halline dair 18 teşrinievvel 1907 Lâ Haye mukavelesinin üçüncü faslı ahkâmına ittiba eyliyecektir.

2 - Âkitler uzlaşma komisyonu nezdinde kendilerile komisyon arasında mütevassıt hizmetini gören ajanlar tarafından temsil edilecektir. Bundan maada Âkitler kendileri tarafından bu husus için tayin edilen müşavir ve mütehassısların yardımına müracaat edebilecekler ve şهادetlerini kendilerince faideli telâkki ettikleri her türlü eşhasın komisyonea istimamı talep eyliyeceklerdir.

3 - Komisyon dahi her iki tarafın ajanlarile müşavere ve mütehassıslarından şifahî izahat talep etmek ve her hangi bir şahsı Hükümetinin muvafakatile celp ve istima eylemek salâhiyetini haiz olacaktır.

Madde — 19

Âkitler arasında hilâfına mutabakat olmadıkça Uzlaşma komisyonu mukarreratı ekseriyeti âra ile ittihaz edilecek ve komisyon ancak bileümle âzası hazır bulunmak suretile esas mesele hakkında beyanı rey edebilecektir.

Madde — 20

Âkitler uzlaşma komisyonunun mesaisini kolaylaştırmağı ve bahusus, mümkün olabilen en vasi mikyasta, komisyona bütün vesai ve faideli malûmatı vermeğı, ve komisyonun kendi ülkeleri da-

hilinde ve kendi kanunlarına tevfikân şahitler veya mütehasıslar celp ve istima eylemesini ve vaka mahalline gitmesini temin için malik oldukları bütün vasıtaları kullanmağı taahhüt ederler.

Madde — 21

1 - Mesaisinin devamı müddetinee komisyonların her biri miktarı Âkitler arasında müttefikân tesbit edilecek bir tazminat alacaklardır Her Âkit bu hususta müsavi bir hisse deruhte edecektir.

2 - Komisyonun faaliyeti yüzünden tehaddüs edecek müşterek masraflar da aynı suretle taksim edilecektir.

Madde — 22

1 - Uzlaşma komisyonunun vazifesi muhtelifünfih meseleleri tavzih etmek, bu yolda faideli malûmatı tabkikat tarikile veya başka bir şekilde toplamak ve Âkitleri uzlaştırmağa gayret eylemektir. Komisyon meseleyi tetkik ettikten sonra muvafık gördüğü hal tarzlarını Âkitlere izah edebilir ve bu hususta fikirlerini beyan için kendilerine bir mühlet verebilir.

2 - Komisyon mesaisinin hitamında ahvale göre, ya Âkitlerin uzlaştığını gösteren ve vaki ise, uzlaşma şartlarını ihtiva eden ve yahut uzlaşma imkânı bulunmadığını kaydeyliyen bir zabıtname tanzim eder. Zabıtname komisyon mukarreratının müttefikân mı veya ekseriyetle mi ittihaz edildiğini zikretmiyecektir.

3 - Komisyon mesaisi, Âkitler başka türlü bir karar vermedikçe ihtilâfın komisyona tevdi edildiği günden itibaren altı ay zarfında hitam bulmuş olacaktır.

Madde — 23

Komisyonun zabıtnamesi bilâ imhal Âkitlerin ittılama vazedilecektir. Bunun neşrine karar vermek Âkitlere aittir.

Dördüncü fasıl

Hakem usulü tesriye

Madde — 24

Geçen maddelerde mezkûr uzlaşma komisyonunun mesaisinin hitamını takip edecek ay zarfında Âkitler itilâf edememiş iseler mesele, tarafeyn hilâfında mutabık kalmadıkça, aşağıda izah edilen tarzda teşkil edilecek bir hakem mahkemesine tevdi olunacaktır.

Madde — 25

Hakem mahkemesi beş âzadan mürekkep olacaktır. Âkitler kendi tebaaları meyanından intihap olunabilecek birer âza tayin edeceklerdir. Diğer iki hakem ile reis üçüncü devletler tebaası meyanından müttefikân intihap edileceklerdir. Bunlar muhtelif tabiiyette bulunacaklar, mutat ikamet-gâhları tarafeyn ülkesinde olmyacak ve kendileri Âkitlerin hizmetinde bulunmyacaktır.

Madde — 26

Hakem mahkemesi âzasının tayinleri, tarafeynden birinin diğerinden bir hakem mahkemesi teşkilini mutazamm talebini müteakip üç aylık bir mühlet zarfında iera edilemezse icap eden tayinlerin ierası keyfiyeti Âkitlere müttefikân intihap edilecek üçüncü bir Devlete tevdi olunacaktır.

Bu üçüncü devletin intihabında ittifak hasıl olmazsa lâzım gelen tayinlerin ierası İsviçre Konfederasyonun Reisinden rica edilecektir.

Madde — 27

Vefat, istifa veya her hangi bir mani neticesinde tehaddüs edecek münhaller, tayinler için tesbit edilen usule tevfikân en kısa müddet zarfında doldurulacaktır.

Madde — 28

Âkitler ihtilâfın mevzuunu ve takip olunacak usulü muhakemeyi tayin eden bir tahkimname tanzim edeceklerdir.

Madde — 29

Tahkimnamede yukarıdaki maddede zikrolunan noktalara dair kâfi derecede izahat veya sarahat bulunmazsa beynelmîl ihtilâfların muslihane hallihakkındaki 18 teşrinievvel 1907 Lâ Haye mukavelesi ahkâmı, ihtiyaç nisbetinde tatbik olunacaktır.

Madde — 30

Mahkemenin teşekkülünden itibaren üç aylık bir mühlet zarfında bir tahkimname tanzim olunamazsa Âkitlerden birinin veya diğèrinin istidası ile mesele işbu mahkemeye havale edilecektir.

Madde — 31

Tahkimnamenin meskût geçtiği ahvalde veya tahkimname mevcut olmadığı takdirde mahkeme hukuku düvel kaidelerini tatbik edecektir.

İhtilâfa tatbik edilebilecek bu kabil kavâit mevcut olmadıkça mahkeme nısfet dairesinde hükmünü verecektir.

Beşinci fasıl

Umumî ahkâm

Madde — 32

Âkitler mahkeme veya hakem kararının icrasına veyahut uzlaşma komisyonunca teklif edilen tesviye suretlerine hâlel getirecek mahiyette olan her hangi bir tedbir ittihazından ve umumiyetle ihtilâfı teşdît veya tevsi edecek ne neviden olursa olsun her hangi bir harekete tevessül etmekten tevakkî eylemeği taahhüt eyerler.

Madde — 33

Mahkeme veya hakem kararı hali ihtilâfta olan Âkitlerden birinin adli makamâtı veya her hangi bir makamı tarafından verilen bir kararın veya ittihaz olunan bir tedbirin hukuku düvele tamamen veya kısmen muhalif bulunduğunu natık ise ve bu Âkidin hukuku esasıyesi mevzubahs karar veya tedbirin netayicini izaleye müsait olmaz veya ancak gayri kâfi surette müsait olursa, Yüksek Âkitler işbu mahkeme veya hakem kararı ile mutazarrır olan tarafa munsırfane bir tazminat itasını kararlaştırmışlardır.

Madde — 34

İşbu mukavelenin hükümleri, Âkitlerden birinin rey ve mütaleasına göre, hukuku düvel prensiplerine nazaran münhasıran kendi hakkı hâkimiyetine taallük eden veya aralarında meri muaheleler mucibince salâhiyeti münhasırasına dahil bulunan ihtilâflara tatbik olunmaz. Şu kadar ki

diğer Âkit muhalif bir fikirde ise işbu muahede mucibince ihtilâfın Beynelmilel Adalet Divanı salâhiyetine dahil olup olmadığını evvel emirde Divan marifetile bir karara raptettirebilir.

Bu hükümler işbu muahede tarihine tekaddüm eden ve maziye ait bulunan vakıralardan mütevellit ihtilâflara da tatbik olunmaz.

Madde — 35

İşbu mukavenenin tefsirine ve bu meyanda muhtelifünfih meselelerin tavsifine müteallik ihtilâflar Beynelmilel Daimî Adalet Divanına arz olunacaktır.

Madde — 36

1 - İşbu mukavele tasdik olunacak ve tasdiknameler Brükselde teati edilecektir.

2 - Mukavele de, tasdiknamelerin teatisi tarihinden itibaren beş sene müddet için aktolunmuştur.

3 - Bu müddetin hitamında lâakal altı ay evvel mefsuhiyeti ilân edilmezse yeniden beş senelik bir müddet zarfında meriyette kalacak ve temdit şekli bu tarzda devam edecektir.

4 - Âkitlerden biri tarafından mefsuhiyeti ilân edilmesine rağmen mukavenenin müddeti hitamı esnasında başlamış olan usul ve muameleler normal surette itmam edilinceye kadar devam edecektir.

Balâdaki mevadı tasdik etmek üzere isimleri yukarıda yazılan murahhaslar işbu mukaveleyi imza etmişlerdir.

Ankarada 8 nisan 1931 tarihinde iki nüsha olarak tanzim olunmuştur.

Dr. T. Rüştü

L. Leclercq

NİHAÎ PROTOKOL

Münferit madde

İşbu mukavelename ihtilâfta üçüncü bir devletin bir alâkası olsa bile Yüksek Âkitler arasında kabili tatbik olacaktır.

Ankara : 8 nisan 1931

Dr. T. Rüştü

L. Leclercq

<i>Cümhuriyet Reisliğine yazılan tezkerenin tarih ve numarası</i>	:	22 - VII - 1931 ve 1/118
<i>Bu kanunun neşir ve ilânının Başvekilliğe bildirildiğine dair Cümhuriyet Reisliğinden gelen tezkerenin tarih ve numarası</i>	:	26 - VII - 1931 ve 4/437
<i>Bu kanunun müzakerelerini gösteren zabıtların cilt ve sayfa numaraları</i>	:	Cilt Sayfa 2 62 3 196,263,282,293:296